

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. В.В. ДОКУЧАЄВА

Кафедра економічної теорії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-педагогічної
роботи
професор В. ПЕТРОВ.
«   »   2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність 073 «Менеджмент»
Освітньо-наукова програма «Менеджмент»
Факультет менеджменту та економіки

Робоча програма навчальної дисципліни «Управління інтелектуальною власністю» третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
«27» серпня 2020 р. 14 с.

Розробники:

Пасемко Галина Павлівна завідувач кафедри економічної теорії, доктор наук з державного управління, професор

Бєсєдіна Галина Євгенівна, доцент кафедри економічної теорії, кандидат економічних наук

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри економічної теорії
Протокол від «25» червня 2020 року № 9

Завідувач кафедри економічної теорії,
доктор наук з держ. упр., професор
«25» червня 2020 року

Г. ПАСЕМКО

Схвалено навчально-методичною комісією факультету менеджменту та економіки

Протокол від «27» серпня 2020 року № 1

Голова навчально-методично комісії
факультету менеджменту та економіки,
к.е.н. наук, доцент

Ю. ФІЛІМОНОВ

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітній рівень підготовки	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань – 07 «Управління та адміністрування»	Обов'язкова	
Модулів – 2 Змістових модулів – 2	Спеціальність – 073 «Менеджмент» Освітньо-наукова програма Менеджмент	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 90		1-й	1-й
		Семестр	
		1-й	
		Лекції	
		20 год.	8
		Практичні, семінарські	
		10 год.	6
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		60 год.	76
		Вид контролю: <i>залік</i>	
Тижневих годин: аудиторних – 4,0 самостійної роботи аспіранта – 5,0	Освітній рівень третій (освітньо-науковий)		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: формування знань та вмінь щодо формування і реалізації знань у сфері регулювання правовідносин, пов'язаних з управлінням інтелектуальною власністю, отримання необхідних навичок кваліфікації результатів творчої діяльності захисту майнових та особистих немайнових прав авторів та володільників.

Завдання:

- вивчення системи права України у сфері управління інтелектуальною власністю;
- визначення місця управління інтелектуальною власністю в правовій системі України;
- визначення місця управління інтелектуальною власністю в системі цивільного права і цивільного законодавства України;
- оцінка вартості інтелектуальної власності та механізм формування ціни.

Перелік компетентностей:

Інтегральна компетентність - здатність розв'язувати комплексні проблеми у сфері менеджменту та дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики

Загальні компетентності:

- Здатність діяти на основі етичних міркувань та академічної доброчесності.

Спеціальні компетентності

- Набуття універсальних навичок дослідника у сфері менеджменту, зокрема застосування сучасних інформаційних технологій у науковій діяльності, управління науковими проектами та/або складення пропозицій щодо фінансування наукових досліджень, реєстрації прав інтелектуальної власності.

Програмні результати навчання:

- Ініціювати, розробляти та реалізовувати проекти у сфері менеджменту, управляти ними та здійснювати пошук партнерів для їх реалізації.

- Діяти на основі етичних міркувань та академічної доброчесності в процесі проведення наукових досліджень, оприлюднення результатів та їх впровадження.

Міждисциплінарні зв'язки

Дисципліна та її розділи, що передують вивченню дисципліни:

1. Філософія, 2. Іноземна мова за професійним спрямуванням.
3. Педагогіка вищої школи. 4. Інформаційні технології в наукових дослідженнях. 5. Методологія наукових досліджень.

Дисципліна та її розділи, у яких використовують матеріали дисципліни:

1. Стратегічна інноватика.
2. Управління інноваційною діяльністю.
3. Проектний менеджмент.
4. Дослідження операцій в менеджменті.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Система управління інтелектуальною власністю

Тема 1. Інтелектуальна власність як право на результати творчої діяльності людини.

Поняття та види інтелектуальної, творчої діяльності. Поняття права інтелектуальної власності. Предмет та метод управління інтелектуальною власністю. Принципи права інтелектуальної власності. Поняття та види правовідносин інтелектуальної власності. Система права інтелектуальної власності. Суб'єкти права інтелектуальної власності. Зміст права інтелектуальної власності. Джерела права інтелектуальної власності.

Тема 2. Патентне та авторське право.

Поняття авторського права. Поняття та ознаки об'єктів авторського права. Види (класифікація) об'єктів авторського права. Поняття та ознаки патентного права. Поняття та умови правової охорони об'єктів патентного права. Поняття та ознаки наукового відкриття. Поняття та ознаки топографій інтегральних мікросхем. Поняття та ознаки раціоналізаторських пропозицій. Поняття та ознаки сортів рослин. Поняття та ознаки порід тварин. Поняття та ознаки комерційної таємниці. Види майнових прав на комерційну таємницю

Тема 3. Державна система інтелектуальної власності.

Структура державної системи правової охорони інтелектуальної власності.

Тема 4. Міжнародні системи інтелектуальної власності.

Міжнародні угоди в сфері інтелектуальної власності. Загальні міжнародні угоди з питань інтелектуальної власності. Міжнародно-правова охорона промислової власності.

Тема 5. Охорона прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Охорона прав на об'єкти промислової власності. Охорона прав на нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності. Охорона об'єктів авторського права і суміжних прав. Охорона прав на об'єкти інтелектуальної власності за кордоном.

Змістовий модуль 2. Охорона прав на об'єкти інтелектуальної власності

Тема 6. Права на об'єкти інтелектуальної власності як інвестиція і товар.

Інноваційна діяльність в сфері інтелектуальної економіки. Міжнародний рух капіталу та економічна інтеграція. Сутність та джерела інвестицій.

Тема 7. Оцінювання вартості об'єктів інтелектуальної власності.

Економічна сутність оцінки вартості інтелектуальної власності та мета її оцінки. Методи оцінки інтелектуальної власності та їх економічна суть. Нормативне забезпечення регулювання оціночної діяльності. Механізм формування цін в сфері інтелектуальної власності.

Тема 8. Захист прав інтелектуальної власності. Поняття, форми, засоби та способи захисту права інтелектуальної власності. Адміністративно-правовий порядок захисту права інтелектуальної власності. Цивільно-правовий порядок захисту права інтелектуальної власності. Кримінально-правовий порядок захисту права інтелектуальної власності.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	у тому числі									
	усь ого	Денна форма				усь го	Заочна форма			
л		с/п	лаб	с.р.	л		с/п	лаб	с.р.	
Змістовий модуль 1. Система управління інтелектуальною власністю										
Інтелектуальна власність як право на результати творчої діяльності людини	9	2	1	-	6	9	1	0,5		7,5
Патентне та авторське право	9	2	1	-	6	9	1	0,5		7,5
Державна система інтелектуальної власності	9	2	1	-	6	9	1	0,5		7,5
Міжнародні системи інтелектуальної власності	9	2	1	-	6	9	1	0,5		7,5
Охорона прав на об'єкти інтелектуальної власності	9	2	1	-	6	9	1	1		7
Разом за змістовим модулем 1	45	10	5	-	30	45	5	3		37
Змістовий модуль 2. Охорона прав на об'єкти інтелектуальної власності										
Права на об'єкти інтелектуальної власності як інвестиція і товар	17	4	3	-	10	15	1	1		13
Оцінювання вартості об'єктів інтелектуальної власності	17	4	1	-	10	15	1	1		13
Захист прав інтелектуальної власності	11	2	1	-	10	15	2	1		13
Разом за змістовим модулем 2	45	10	5	-	30	45	3	3		39
Усього	90	20	10	-	60	90	8	6		76

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Інтелектуальна власність як право на результати творчої діяльності людини	1
2	Патентне та авторське право	1
3	Державна система інтелектуальної власності	1
4	Міжнародні системи інтелектуальної власності	1
5	Охорона прав на об'єкти інтелектуальної власності	1
6	Права на об'єкти інтелектуальної власності як інвестиція і товар	3
7	Оцінювання вартості об'єктів інтелектуальної власності	1
8	Захист прав інтелектуальної власності	1
	Разом	10

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
-	-	-

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
-	-	-

8. Самостійна робота

Самостійна робота аспіранта відноситься до інформаційно-розвиваючих методів навчання і є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Види самостійної роботи студентів за цільовим призначенням:

1. Вивчення нового матеріалу: читання та конспектування літературних джерел інформації; ознайомлення з нормативно-правовими документами; інші види занять.

2. Поглиблене вивчення матеріалу: підготовка до контрольних, семінарів; виконання типових задач; інші види занять.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Інтелектуальна власність як право на результати творчої діяльності людини	6
2	Патентне та авторське право	6
3	Державна система інтелектуальної власності	6
4	Міжнародні системи інтелектуальної власності	6
5	Охорона прав на об'єкти інтелектуальної власності	6
6	Права на об'єкти інтелектуальної власності як інвестиція і товар	10
7	Оцінювання вартості об'єктів інтелектуальної власності	10
8	Захист прав інтелектуальної власності	10
	Разом	60

9. Індивідуальні завдання

Індивідуальне завдання є видом позааудиторної індивідуальної роботи аспіранта навчального чи навчально-дослідницького характеру, яке виконується в процесі вивчення програмного матеріалу навчального курсу.

Мета ІЗ. Самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань аспіранта навчального курсу та розвиток навичок самостійної роботи.

Зміст ІЗ. Індивідуальне завдання – це завершена теоретична або практична робота в межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь і навичок, отриманих у процесі лекційних, семінарських занять, охоплює декілька тем або зміст навчального курсу в цілому.

Структура ІНДЗ:

- вступ – зазначається тема, мета, завдання роботи та основні її положення;
- теоретичне обґрунтування – виклад базових теоретичних положень, законів, принципів, алгоритмів тощо, на основі яких виконується завдання;
- основні результати роботи та їх обговорення - подаються статистичні або якісні результати роботи, схеми, малюнки, описи, систематизована реферативна інформація та її аналіз тощо;
- висновки;
- список використаних джерел.

Загальний обсяг роботи не повинен перевищувати 20 сторінок.

Темі індивідуальних завдань

1. Поняття права інтелектуальної власності.
2. Поняття законодавства про інтелектуальну власність, його система та спрямованість.
3. Чинне законодавство України про інтелектуальну власність
4. Авторське та суміжні права.
5. Виникнення та здійснення авторського права.
6. Поняття, види та сутність суміжних прав.
7. Поняття та джерела патентного права.
8. Об'єкти і суб'єктний склад патентного права.
9. Правова охорона комерційного (фірмового) найменування.
10. Правова охорона торговельної марки.
11. Правова охорона права інтелектуальної власності на географічне позначення.
12. Правова охорона наукового відкриття.
13. Правова охорона раціоналізаторських пропозицій.
14. Правова охорона селекційних досягнень у рослинництві.
15. Правова охорона селекційних досягнень у тваринництві.
16. Правова охорона комерційної таємниці.
17. Захист прав інтелектуальної власності.

Індивідуально-консультативна робота

Індивідуально-консультативна робота здійснюється за графіком індивідуально-консультативної роботи у формі: індивідуальних завдань, перевірки та захисту завдань, що винесені на поточний контроль тощо.

Індивідуально-консультативна робота за теоретичною частиною дисципліни проводиться у вигляді:

1. Індивідуальних консультацій – запитання-відповідь стосовно проблемних питань теоретичного матеріалу дисципліни;

2. Групових консультацій – розгляд типових прикладів, практики впровадження та використання нових методів та методик у виробничу практику;

Індивідуально-консультативна робота за практичною частиною дисциплін проводиться у вигляді:

1. Індивідуальних консультацій – завдань, стосовно яких виникли запитання;

2. Групових консультацій – розгляд практичних ситуацій, рольових ігор, які потребують колективного обговорення.

Індивідуально-консультативна робота для комплексної оцінки засвоєння програмного матеріалу проводиться у вигляді:

1. Індивідуального захисту самостійних та індивідуальних завдань;

2. Підготовка рефератів для виступу на науковому семінарі;

3. Підготовка рефератів для виступу на науковій конференції.

10. Методи навчання

Під час вивчення дисципліни використовуються наступні методи навчання:

1). Група методів за джерелом інформації і сприйняття навчальної інформації – **словесні** (лекція, семінари, бесіда, розповідь); **наочні** – (ілюстрація, демонстрація, презентація), **практичні** (збір інформації, її економічна обробка, розрахунки, графічно-схематичне зображення інформації).

Лекція – логічно вивершений, науково обґрунтований і систематизований виклад певного наукового або науково-методичного питання, ілюстрований, за необхідності, засобами наочності та демонстрацією дослідів. Лекція є однією з основних організаційних форм навчальних занять і, водночас, методів навчання.

Семінари – форма навчального заняття, при якій викладач організує дискусію навколо попередньо визначених тем, до яких аспіранти готують тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань. Семінарські заняття можуть проводитися у формі бесіди, рецензування та обговорення рефератів і доповідей, дискусій тощо.

Практичні заняття – форма навчального заняття, на якому викладач організує детальний розгляд аспірантами окремих теоретичних положень

навчальної дисципліни та формує вміння та навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання сформульованих завдань.

Індивідуальне заняття – форма навчального заняття, що проводиться з окремими аспірантами з метою підвищення рівня їх підготовки та розкриття індивідуальних творчих здібностей.

Консультація – форма навчального заняття, при якій здобувач отримує відповіді від викладача на конкретні запитання або пояснення певних теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування (проводяться протягом семестру – поточні та екзаменаційні консультації).

2). Група методів за логікою передачі і сприйняття навчального матеріалу:– **індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні;**

3). Група методів за ступенем самостійного мислення при засвоєнні знань – **репродуктивні та продуктивні** (дослідницькі, пошукові, частково-пошукові);

4). Група методів за ступенем управління навчальним процесом: навчання під керівництвом викладача, самостійна робота аспіранта з навчальною та науковою літературою, текстами лекцій, підготовка до семінарських і практичних занять, робота з комп'ютером, виконання письмових завдань.

11. Методи контролю

Система оцінювання знань, вмінь, комунікацій, автономності та відповідальності аспірантів включає поточний, модульний (відповідно визначеному змістовому модулю), та підсумковий/семестровий контроль результатів навчання.

Поточний контроль здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів.

Поточний контроль знань аспірантів здійснюється за двома напрямками:

I – контроль систематичності та активності роботи на семінарських та практичних заняттях;

II – контроль за виконанням завдань для самостійного опрацювання;

III – контроль за виконанням індивідуальних завдань.

Проміжний контроль здійснюється за спеціально розробленими завданнями теоретичного і практичного характеру, які оцінюються за 100-бальною системою по кожному з модулів.

Підсумковий контроль, який здійснюється в кінці вивчення курсу.

12. Розподіл балів, які отримують аспіранти для заліку

Поточне тестування та самостійна робота								Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2				
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	
10	10	10	10	10	10	20	20	100

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для заліку
90-100	A	Зараховано
82-89	B	
74-81	C	
64-73	D	
60-63	E	
35-59	FX	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

1. Пасемко Г.П. Управління інтелектуальною власністю: навч. посіб. / Г.П. Пасемко, Г.Є. Бєседіна. – Харків: ХНАУ, 2020. – 180 с.

2. Пасемко Г.П. Методичні рекомендації для самостійної роботи здобувачів третього (освітньо-наукового рівня) спеціальності «Менеджмент» / Г.П. Пасемко, Г.Є. Бєседіна. Харків: ХНАУ, 2020. – 18 с.

14. Рекомендована література

Основна

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К.: Преса України, 1997. - 80 с.

2. Дзера О.В. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред. О.В.Дзери, М.С. Кузнецової, Р.А. Майданчика. – К.: Юрінком-Інтер, 2010. – 976 с.

3. «Про приєднання України до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів (Паризького акту від 24 липня 1971 р., зміненого 2 жовтня 1979 р.)». Закон України // Відомості Верховної Ради України. –1995. – № 21. – С.155.

4. «Про ратифікацію Угоди про співробітництво в галузі охорони авторського права і суміжних прав». Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 5. – С. 32.

5. «Про авторське право та суміжні права» від 23 грудня 1993 р. Закон України // Відомості Верховної Ради України. –1994. – № 13 – С. 64.

6. «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі» від 15 грудня 1993 р. № 3687-ХІІ. Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – №7. – С. 32.

7. «Про охорону прав на промислові зразки» від 15 грудня 1993 р. № 3688-ХІІ. Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1994 – №7 – С. 34.
8. «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг» від 15 грудня 1993 р. № 3689-ХІІ. Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1994 – №7. – С. 36.
9. «Про приєднання України до Міжнародної конвенції по охороні нових сортів рослин» від 2 червня 1995 р. № 22. Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 20. – С. 168.
10. «Про власність» від 7 лютого 1991 р. № 697-ХІІ. Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 20. – С. 249.
11. «Про правонаступництво України» від 12 вересня 1991 р. № 1543-ХІІ. Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 48 – С. 617.
12. «Положення про державну реєстрацію прав автора на твори науки, літератури і мистецтва» № 532 від 18 липня 1995 р. Постанова Кабінету Міністрів України // Збірник Постанов Кабінету Міністрів. – 1995. – № 10. – С. 247.
13. «Про перелік відомостей, що не складають комерційної таємниці» № 611 від 9 серпня 1993 р. Постанова Кабінету Міністрів України // Збірник постанов Уряду України. – 1993. – № 12. – С. 52.
14. «Про затвердження Положення про Державний, комітет-з питань науки і інтелектуальної власності» № 987. Указ Президента України /99 від 13 серпня 1999 р.//Офіційний вісник України. – 1999. – № 33. – С. 96. :
15. «Про тимчасове положення про правову охорону об'єктів промислової власності і раціоналізаторських пропозицій в Україні» від 18 вересня 1992 р. Указ Президента України // Збірник указів Президента від 31.09.1992 р.–№3. – С. 87.
16. Всемирная конвенция в авторском праве (пересмотренная в Париже 24 июля 1971 года) // Международные нормативные акты ЮНЕСКО. – М.: Логос, 1993. – С. 435–450.
17. «Про затвердження Правил складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель» від 22 січня 2001 р. № 22. Наказ МОН України // Офіційний вісник України від 6.03.01 р. – № (С. 382. – 1999. – № 33. – С. 96.

Додаткова

1. Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність: підручник / Базилевич В.Д. – К.: Знання, 2014. – 431 с.
2. Довгерт А.С. Авторське право і суміжні права. Європейський досвід: у 2-х книгах. / А.С. Довгерт – К.: Ін Юре, 2001. – 460 с.
3. Азимов Ч.Н. Основы патентного права Украины / Ч.Н. Азимов. – Х.: Основа, 1994. – 216 с.
4. Азимов Ч.Н. Информация и право. / Ч.Н. Азимов. –Х.: Основа, 1991. – 198 с.

5. Ананьева Е. Управление имущественными правами авторов на коллективной основе // Е. Ананьева Интеллектуальная собственность. – 1999. – №6. – С.84.
6. Андрощук Г.І. Патентне право: правова охсоона винаходів: Навч. посіб. / Г.І. Андрощук, Л.І. Роботягова. – К.: МАУП, 1999. – 282 с.
7. Белов В. Правовая охрана коммерческой тайны / В. Белов, А. Полонский // Право и экономика. – 1994. №2. – С. 24–28.
8. Интеллектуальная собственность: Словарь справочник / А.Д. Корчагин, В.Б. Тальянский, Е.П. Полищук: / Под общ. Ред. А.Д. Корчагина. – М.: Инфра-М, 1995. – 112 с.
9. Кузьмин Э.А. Правовая защита коммерческой тайны // Правоведение. – 1992. – С. 7–12.
10. Підпригора О.А. Деякі міркування з приводу захисту авторського права і суміжних прав // О.А. Підпригора Вісник ун-ту внутрішніх справ. – 1999. – №6. – С. 110–114.
11. Підпригора О.А. Законодавство України про інтелектуальну власність / О.А. Підпригора. –Х.: Консул. – 1997. – 192 с.
12. Підпригора О.А. Право інтелектуальної власності України: Навч. посіб. Для здобувачів юрид. вузів і фак. ун-ів / О.А. Підпригора, О.О. Підпригора . К.: Юрінком Інтер, 1998. – 336 с.
13. Права на результаты интеллектуальной деятельности. Авторское право. Патентное право. Другие исключительные права: Сборник нормативных актов. – М.: ДЕ-ЮРЕ, 1994. – 624 с.
14. Право інтелектуальної власності: Підручник для студ. вищих навч. закладів / за ред. О.А. Підпригори, О.Д. Святоцького. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2002. – 624 с.
15. Право интеллектуальной собственности: Конспект лекций в схемах / Ред.-изг. Д.И. Платонов. – М.: Приор, 1999. – 34 с.
16. Право інтелектуальної власності: Навчальний посібник у запитаннях та відповідях/ За заг.ред. О.І. Харитонової. – Х.: Одісей, 2012. – 192 с.
17. Самотуга В.А. Коммерческая тайна и ее защита / В.А. Самотуга, С.С. Андреев. – М.: Внешторгиздат, 1992. – 68 с.
18. Шишка Р.Б. Правова охорона інтелектуальної власності: авторсько-правовий аспект / Р.Б. Шишка. – Х.: Нац. Ун-т внутр. справ. – 2002. – 354 с.

Інформаційні ресурси

Інтернет – джерела для самостійної підготовки та проведення науково-дослідних робіт

1. Верховна Рада України – <http://portal.rada.gov.ua/>
2. Президент України – <http://www.president.gov.ua/>
3. Кабінет Міністрів України – <http://www.kmu.gov.ua/control/>
4. Національний банк України – <http://www.bank.gov.ua/NBU/>
5. Фонд державного майна України – <http://www.spfu.gov.ua/ukr/>

6. Рада національної безпеки і оборони України – <http://www.rainbow.gov.ua/>
7. Департамент спеціальних телекомунікаційних систем і захисту інформації Служби безпеки України – <http://www.dstszi.gov.ua/dstszi/control/uk/index>
8. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини – <http://www.ombudsman.kiev.ua/>
9. Верховна Рада Автономної Республіки Крим – <http://www.crimea-portal.gov.ua/>
10. Національна академія державного управління при Президентіві України – <http://www.academy.kiev.ua/>
11. Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України – <http://www.kbuara.kharkov.ua/>
12. Національна бібліотека України В.І.Вернадського – <http://www.nbuv.ua/>
13. Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г. Короленка – <http://www.korolenko.kharkov.com/>
14. Інститут реформ – <http://www.ir.org.ua/docs/Abetka/>
15. Кабінет Міністрів України – <http://www.kmu.gov.ua> - (вихід на всі міністерства і відомства)
16. Київський центр Інституту Схід - Захід – <http://www.ewi.org.ua/>
17. Мережа аналітичних центрів України – <http://www.intellect.org.ua>